

# DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN  
HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Drs C. Tazelaar en Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr B. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Graafschap; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. P. Brouwer, Vriesland; Prof. Dr F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Low, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; Dr J. Thijss, Middelburg; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

## Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.  
(Tijdelijk adres: Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.)

## Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f9.— per jaar.  
Advertentie: 35 cent per regel.

Tot nadere aankondiging is het adres der Redactie:  
Drs C. TAZELAAR, Overtoom 350, Amsterdam.

INHOUD: De Christen in onzen tijd I. — Uit de Schrift: Bidden als een vriend (Luk. 11:5-8). — Wijnbegeerte: Wijnbegeerte in steen IV. — Literatuur en Kerk: Chr. Beunsel en Moderne Letterkunde V. Galerie d'art français, 792, Prinsengracht, Amsterdam. — Kuiper-Bijdragen CX. — Zending en Evangelisatie: Algem. conferentie voor de Zending onder de Mohammedanen te Jeruzalem van 3-7 April 1924. — Uit de Buitenlandse Kerken. — Perschoor. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Advertenties.

## DE CHRISTEN IN ONZEN TIJD.

### I.

Wanneer we spreken over den christen in onzen tijd, dan bedoelen we het te hebben over hem, die dien naam „christen” terecht draagt. Niet over den christen, die zich dien naam als een „cultuur-schat” heeft toegeëigend, niet over iemand, die nog gedoopt is, en daarom christen zich noemt, — maar over den christen, zooals Zondag twaalf van onzen Catechismus hem kent; hij, die door het geloof een lidmaat is van Christus en alzoo Zijner zalving deelachtig. Het gaat dus over den christen, die God vreest.

Daarbij zijn onze artikelen natuurlijk georiënteerd naar den gereformeerden christen, en naar de toestanden onder ons gereformeerde volk.

Nu spreekt het als vanzelf, dat we bij de bespreking van ons onderwerp ons weer niet moeten voorstellen, alsof we het hebben over een bepaald persoon. Er zijn vele christenen, en „de” christen, als model, bestaat niet.

Het eigendommelijke toch van ieder christen wordt door een onnoemelijk aantal factoren bepaald, en heel zijn wezen hangt zoo samen met zijn eigen verleden, met zijn omgeving, met de leidingen van zijn God, dat ook hier een onzijdige verscheidenheid te constateeren valt, zooals in al Gods werken.

Maar dit alles neemt niet weg, dat de christenen van het heden alle op hun wijze met hun tijd in aanraking komen.

Zij hebben alle hun eigen strijd juist dóór den tijd, in welken ze leven, en op hun eigen zeer bepaalde wijze worden zij door dien tijd beïnvloed.

Wanneer we dan spreken over den christen in onzen tijd, dan hebben we het leven van de christenen van onzen tijd in dien tijd te zien. En dan merken we ook als vanzelf, dat er een bepaalde groepering mogelijk, ja zelfs noodig is, om de onderscheiden uitingen van het christelijk leven te verstaan.

Vanzelf toch zullen we er toe komen, bij de bespreking van de vraagstukken, die met ons onderwerp samenhangen, te zien, dat hier het milieu, waarin men opgroeide en de kring, waarin men belijdenis aflegde, van groote beteekenis is, bij het in aanraking komen met den geest van den tijd.

En juist waar nu het gevaar schijnt te dreigen, dat door een verschillend „aanvoelen” van de cultuur-vragen, er verwijdering ontstaat tusschen christenen onderling, wil het ons voorkomen, dat het nuttig kan zijn, dat we ons bezinnen over de positie van den christen van dezen tijd.

Maar zal dat kunnen, dan is het noodig, dat we dien christen kennen.

Dan moeten we elkaar ook verstaan.

Dan zullen er misschien wel eens dingen gezegd worden, die we anders liever niet zoo maar hardop zeggen. Dan zullen er misschien ook wel dingen heel gewoon genoemd worden, waar we anders met een veelbeteekenend wenkbrauw-fronsen aan voorbijgaan.

Maar dat alles hindert niet, indien we ons maar eens bezinnen omtrent de positie, die de christen nu werkelijk heeft in te nemen.

Men denke niet, dat we meenen, dat de steen der wijzen gevonden is.

De bedoeling van deze artikelenreeks is niet: te zeggen, heel precies te zeggen, hoe het nu dan toch wel moet.

Maar opdat we samen verder zouden komen naar dat punt, waar we ook wat schuchter misschien nog, maar dan toch op goeden grond elkaar gaan vertellen, hoe het moet, beginnen we met eens te trachten om te zien, hoe het is.

Het is helaas waar, dat onder christenen dikwerf groot misverstand ontstaat, alleen, wijl men elkaar niet kent.

En voor den troon van God, waar wij elkaar in onze gebeden ontmoeten, hebben we toch ook wel den moed, om elkaar eens recht in de oogen te zien, en te trachten elkaar te verstaan. Dan gaat het er allerminst om, om de krachten eens te meten, om tweeërlei richting en tweeërlei strooming te ontdekken; om te vinden, dat we winnen, of dat we verliezen; om te constateeren, dat het den goeden, of dat het den verkeerden kant opgaat. Want, waar men zoo bezig is, daar is men al den verkeerden kant op. Zoodra er geen sprake meer van kan zijn, dat wij als christenen, — en wanneer we op kerkelijk terrein ons bewegen, als gereformeerde christenen — elkaar willen vinden, dan is er al iets stuk; daar begint men met een zaak, die „kapot” is.

Men vinde dat hard gezegd. Maar we meenen dat te mogen handhaven. Nooit kan het koninkrijk Gods worden gediend, daar, waar van meet af aan de stukken „liefelijkheid” en „samenbinders” zijn verbroken.

En hierbij denke nu niet ieder aan den ander, maar denke ieder aan zichzelf. Wanneer we beginnen, dan moet het ons steeds te doen zijn om het heil van Jeruzalem, — maar dat beteekent ook: de vrede van Jeruzalem; dat beteekent ook, dat we anderen niet willen vernederen; dat we er niet aan denken te doen alsof we te maken hebben met christenen van een lager rang van christelijkheid of beschaving, wanneer het gaat over hen, met wie we 't niet immer eens zijn in denken en gevoelen. Dat wil ook zeggen, dat we ons wachten voor den toon van laatlunkendheid tegenover welken van onze medechristenen ook. En dat eischt boven alles groote eerlijkheid. Eerlijkheid voor God. Zonder eenige aanbellerij of gemaaktheid. Een eerlijkheid en teerheid, waarmee we niet behoeven te koop te loopen; maar die God van ons weten moet, en waarom we onzen God bidden.

Wanneer we spreken over den christen in onzen tijd, dan moet het ons al dadelijk opvallen, dat „onze tijd” voor zeer vele van die christenen zoo ontzaglijk veel beteekent. Wij leven allen heel snel; maar het snelst van alle levende wezens heeft in de laatste twintig jaar de eenvoudige christen van het platteland geleefd. En we behoeven ons niet tot het platteland te beperken. Vrijwel zonder uitzondering kan hier van den eenvoudigen christen worden gesproken.

Onze tijd is er voor de groote meerderheid van christenen eene, waarin niet slechts één, maar waarin talrijke nieuwe cultuur-perioden over hen komen.

Voor duizenden van eenvoudige christenen heeft de nieuwe tijd een verandering in het wereldbeeld gebracht, die bijna even groot is, als de verandering, die het wetenschappelijk gezicht op ons heelal in de laatste vier en een halve eeuw onderging.

De kijk op onze wereld was tot voor betrekkelijk weinige jaren voor de meeste van Nederland's christenen, die van de wetenschap van vóór Kopernikus. Ernstig twijfelde men er aan, of het wel geoorloofd was, dat een christen meedeelde met de nieuwlichters en geloofde, dat de aarde draaide om de zon. Van de ontzagwekkende ontdekkingen van de zestiende en zeventiende eeuw had men gehoord. Maar ervaring had voorgeslagen geleerd, dat zij, die zich met deze dingen bezig hielden, tot ongeloof vervielen. Of was niet dat ongeloof juist zoo machtig geworden in de dagen, toen men al deze dingen uitvond, en God niet meer erkende? Men zocht oorzakelijk verband tusschen wetenschappelijke en godsdienstige overtuiging.

En ten deele had men gelijk. Overlevering is taai; en wat van geslacht op geslacht was overgebracht, hield men voor zeker en onomstootelijk. En de vaders hadden het immers gezegd, dat toen de „menschen” wjs werden, ze God niet meer noodig hadden. En zoo kwam het, dat men niet alleen Kopernikus' ontdekking negeerde, maar evenzeer hetgeen mannen als Kepler, Galilei en Newton te zeggen hadden. En men nam de bekende houding aan, die ook de kracht was van den kardinaal Cremomini: men keek niet door een telescoop, want dat was gevaarlijk. En was Cremomini bang het gezag van Aristoteles te schaden, zij vreesden, dat hun geloof en het geloof hunner kinderen zou worden geschokt.

Daarbij komt, dat men feitelijk met al deze dingen ook niet in aanraking kwam. Het christelijk leven was blijven stilstaan. Aan leiders en vertrouwde woordvoerders ontbrak het, Zeker, er waren er wel enkelen, die men vertrouwde, en gaarne hoorde, maar deze mannen traden op in een tijd vol van twisting en kump, en wat zij zeiden en schreven was meestal polemisch van aard. Het ging meer om de verdediging van het geloof, om de handhaving van het eenmaal ingenomen kerkelijk en godsdienstig standpunt, dan om het verder bouwen aan de levensbeschouwing en aan de wereldkennis van degenen, die trouw als Christus' jongeren op hun post bleven.

Maar juist door dat stil blijven staan van het christelijk leven is dan ook te verklaren het eigenaardige feit, waarop nog pas Dr Breen wees in „Op den Uitkijk”, dat n.l. wél de schrijvers van de achttiende eeuw en van het laatste der zeventiende bij ons gereformeerde volk bekend bleven, maar dat men de pennenvoerders van de zestiende eeuw, en die van het begin van de zeventiende niet kende, en dat ondanks het feit, dat de schrijvers toch leefden in een zooveel „zuiverder” tijd.

De laatste van het edel voorgelicht bleven bij de eenvoudigen het best in de herinnering; als een erfenis gingen de boeken der „zuivere schrijvers” van geslacht op geslacht over; en met het blijven staan van de geestelijke ontwikkeling in de zeventiende of in het begin van de achttiende eeuw, bleef ook het oude wereldbeeld voor de vromen onder het volk het eenig ware en juiste.

Zoo werd een goed deel van ons christenvolk min of meer „Cultur-widrig”, men voelde zich in den kring dergenen, die zooveel „wisten”, niet thuis.

Met de godsdienstige beginselen der oude schrijvers bleef men ook de cultuurbeschouwing en het wereldbeeld der ouden handhaven.

Nu zegge men niet, dat we dan hier te doen hebben met een massa eenvoudigen, die toch eigenlijk niet veel invloed verdienen.

Voor al jonge menschen kunnen spoedig klaar zijn met een dergelijk oordeel. Men vindt dan, dat degenen, die zoo weinig kinderen van hun tijd geweest zijn, jaren lang, toch feitelijk niet verdienen een sterke stem te hebben in onzen modernen tijd. Ze mogen al „het volk” vormen — den toon aangeven mogen ze dan toch niet.

Het zou buitengewoon jammer zijn, wanneer de gedachte-ingang vond, dat we hier te doen hebben met menschen, die maar zwijgend moeten volgen.

Men vergeet toch niet, dat het juist dit deel van ons christen-volk is geweest, dat in een tijd van „Umwertung aller Werte”, van revolutie en „Sturm und Drang”, van verlichting en vrijgeestery, stokstijf is blijven staan op het oude standpunt. De groote bewarende kracht lag niet in de weinige belijders van deffigen huize; werd niet gevonden bij hen, die uit den reveil-kring voortkwamen; was ook niet bij hen, die in tijden, waarin „etwas kriesse” hun stem verhieven — denk aan Dr Molemaar c.s. —; neen, de groote bewarende kracht voor de gereformeerde waarheid is altijd geweest het eenvoudige gereformeerde volk.

Dat mag in onzen tijd gereformeerd Nederland niet vergeten.

En de meesten van de weinigen, die het wagen,